

PERSPECTIVE ISTORICE ASUPRA POLITICII EXTERNE A MONARHIEI HABSURGICE (1848–1918)

CRISTIAN-ALEXANDRU BOGHIAN
Institutul „Bucovina”, Rădăuți
E-mail: cristiboghian@gmail.com

Historical Perspectives about the Foreign Affairs Policies of the Habsburg Monarchy (1848–1918)

(Abstract)*

In this article, the author reviews the book *Monarhia Habsburgică (1848–1918). Volumul V. Politica Externă: instituții, personalități, alianțe*, coordinated by Rudolf Gräf and translated into Romanian by Rudolf Gräf and Nicolae Teșculă. Its structure consists in three studies selected by Peter Urbanitsch, the original German coeditor of *Die Habsburger-Monarchie 1848–1918*. The first study describes in detail the inner workings and composition of the Foreign Affairs Ministry and the central role it had within the functioning and unity of the Austro-Hungarian Monarchy. The second study presents the Habsburg Monarchy's place in the international relations scene, its potential allies which could become enemies anytime, partly due to an outdated foreign policy characterized by familial and conservative methods. The last study follows the history of the relationship of Habsburg Monarchy with Germany within the international relations, taking into account both country's belonging to the German cultural space and the dualist state's multi-ethnic composition.

Keywords: foreign policy, Foreign Affairs Ministry, Habsburg Monarchy, diplomatic alliances, alliance with Germany.

(Rezumat)

În acest articol, autorul prezintă cartea *Monarhia Habsburgică (1848–1918)*, volumul V, *Politica externă: instituții, personalități, alianțe*, coordonată de Rudolf Gräf și tradusă în limba română de Rudolf Gräf și Nicolae Teșculă. Lucrarea conține trei studii selectate de Peter Urbanitsch, coeditorul german al tratatului *Die Habsburger-Monarchie 1848–1918*. Primul este axat pe mecanismele funcționării Ministerului de Externe, precum și pe rolul central ocupat de acesta în cadrul funcționării Monarhiei Austro-Ungare. Al doilea studiu prezintă locul Austro-Ungariei în cadrul relațiilor dintre marile puteri și potențialii aliați care puteau deveni oricând inamici, din cauza unei politici externe depășite. Al treilea studiu urmărește alianța statului dualist cu Germania în cadrul relațiilor internaționale, în contextul apartenenței la spațiul cultural german, dar având o componentă multiethnică.

Cuvinte-cheie: politică externă, Ministerul de Externe, Monarhia Habsburgică, alianțe diplomatice, alianța cu Germania.

Die Habsburgermonarchie. 1848–1918, lucrare editată de Adam Wandruszka, Peter Urbanitsch și Alois Brusatti pentru Comisia pentru istoria Monarhiei Austro-Ungare din cadrul Academiei de Științe a Austriei, a apărut în limba germană, în mai multe volume, la Viena (1973, 1975, 1980, 1987 și 1995). Aceasta a stat la baza realizării, prin selecția unor texte și traducerea lor în limba română, a sintezei *Monarhia Habsburgică (1848–1918)*, coordonată de Rudolf Gräf și apărută la Editura Polirom în 2020,

* Traducere: Cristian-Alexandru Boghian.

2021 și 2022. Până în anul 2023 au fost publicate cinci volume, iar cel de-al șaselea volum, la momentul apariției sale, va încheia seria.

Volumul V din sinteza *Monarhia Habsburgică (1848–1918)* a apărut în 2022, în traducerea lui Rudolf Gräf și Nicolae Teșculă și are subtitlul „Politica externă: instituții, personalități, alianțe”. Baza lucrării s-a realizat prin selectarea a trei studii din seria originală *Die Habsburgermonarchie. 1848–1918*, și anume din volumele VI/1 (1989) și VI/2 (1993), *Die Habsburgermonarchie im System der Internationalen Beziehungen*, editate de binecunoscuții istorici austrieci Adam Wandruszka și Peter Urbanitsch.

Pe coperta I este reprezentat un fragment dintr-o pictură în ulei pe pânză din 1881, intitulată *Congresul de la Berlin, 13 iulie 1878*, realizată de pictorul Anton von Werner (1843–1915). Pe coperta a IV-a a volumului este redat un fragment semnat de Helmut Rumpler: „Ballhausplatz a fost în primul rând un centru al spiritului imperial. Este evident că, tocmai în perioada de criză a deceniilor de dinainte de război, această politică imperială a fost reprezentată de funcționari care nu pot fi atribuiți în totalitate unei anumite națiuni – în timpul crizei decizionale a politicii externe din 1914, ministrul de Externe Berchtold a fost un cetățean maghiar bogat, cu proprietăți în Moravia; consilierii săi Forgách, Musulin și Wiesner au venit din Ungaria, Croația și Boemia; Biliński, ministrul comun de Finanțe și responsabil, ca atare, cu administrarea Bosniei și Herțegovinei, a fost polonez; numai Hoyos, șeful cabinetului, poate fi considerat reprezentant al Austriei germane. Cel care intra în serviciul din Ballhausplatz aproape că înceta să mai fie membru al unui grup național sau social”.

Volumul V (504 pagini) cuprinde: „Notă asupra ediției” (Rudolf Gräf), trei capitole mari, „Referințe bibliografice” și „Contributori”. Primul capitol, semnat de Helmut Rumpler, este intitulat „Cadrul organizațional-juridic și social al politicii externe a Monarhiei Habsburgice (1848–1918)”; al doilea capitol se numește „Austria (-Ungaria) între marile puteri” (autor Francis Roy Bridge), iar capitolul al treilea se intitulează „Germania și Monarhia Habsburgică (1848–1918)”, realizat de Jiří Kořalka.

Primul capitol, „Cadrul organizațional-juridic și social al politicii externe a Monarhiei Habsburgice (1848–1918)”, este prezentat în patru părți, dintre care prima are un rol introductiv, iar următoarele sunt împărțite în subcapitole bine delimitate. Prima parte este intitulată „Ballhausplatz ca obiect al cercetării”, partea a doua – „Statutul juridic și sfera de activitate a ministrului și a ministerului”, partea a treia – „Structura și istoria organizării ministerului (1848–1918)”, iar ultima parte – „Birocrația imperială a Ballhausplatz-ului – purtătoare a politicii interne și externe”. Acest studiu reprezintă o analiză amănunțită a mecanismelor de funcționare a Ministerului de Externe, puse într-un context în care această instituție a influențat decisiv evoluția Monarhiei Austro-Ungare. Autorul pune accentul pe ideea că Ministerul de Externe a stat în centrul obiectivelor, strategiilor și politicilor întregului stat austriac. De asemenea, este subliniat rolul important ocupat de personalitățile aflate în fruntea acestei instituții, cum ar fi Metternich sau Schwarzenberg, care au recunoscut valoarea puterilor oferite de Ministerul de Externe, prerogative care uneori au încercat să fie trecute sub jurisdicția președintelui Consiliului de Miniștri sau lărgite dincolo de limitele constituționale. Sunt tratate perioadele cele mai relevante din istoria Monarhiei (dualismul, alianța cu Germania, Tripla Alianță) etc., precum și politica externă comună a celor două părți ale imperiului. De asemenea, funcționarea internă a ministerului, structura personalului, precum și activitatea funcționarilor maghiari sunt prezentate în detaliu. Autorul concluzionează că Ministerul de Externe a fost, în cele din urmă, în contextul alianțelor internaționale și a problemelor de politică internă aduse de dualism, un factor de menținere a unității imperiului și a caracterului său administrativ: „Așadar, în pofida atitudinii supranaționale a funcționarilor, Ballhausplatz-ul a fost în cele din urmă doar instrumentul de stăpânire a popoarelor și claselor care dominau Monarhia [...] folosit pentru a menține nu numai unitatea statului, ci și statu-quo-ul politic intern al supremației germano-maghiare, create în 1867. Prin resemnarea politică exprimată în acest cadru, Ballhausplatz-ul a fost reflectarea aproape perfectă a statului franco-josephin care se îndrepta spre dizolvarea sa”.

Capitolul al II-lea, „Austria (-Ungaria) între marile puteri”, este împărțit în 12 secțiuni și subcapitole aferente: „Introducere”, „Pericolul revoluționar (1848–1851)”, „Chestiunea orientală și sfârșitul Sfintei Alianțe”, „Urmările izolării. Sfârșitul reglementărilor din 1815 în Italia (1859–1862)”, „Retragerea din Germania (1862–1871)”, „Andrássy: de la Berlin, prin Sankt-Petersburg, spre Londra (1871–1878)”, „Diplomația alianțelor (1879–1886)”, „Diplomația austro-ungară sub semnul Antantei mediteraneene (1887–1897)”, „Epoca înțelegerii austro-ungare-ruse (1897–1908)”, „Politica statu-quoului (1909–1914)”, „Primul Război Mondial și sfârșitul Monarhiei Austro-Ungare” și „Rezumat”. Studiul este axat pe filozofia politicii externe a Monarhiei Habsburgice plasată într-un context în care aceasta ocupa mereu un loc de mijloc între alte mari puteri. Astfel, Monarhia Habsburgică a avut de ales între alianțe cu puteri care oricând puteau deveni din prieteni inamici (Marea Britanie, Rusia, Germania), în vederea exercitării unei influențe europene, lucru care s-a și întâmplat până când Germania a devenit singurul aliat posibil. Autorul, comparând politica externă pragmatică a celorlalte puteri cu cea a Monarhiei Habsburgice, remarcă

caracterul tradiționalist familial al acesteia, bazată pe respectarea unor cutume sau angajamente fundamentate în onoare sau religie. Această abordare conservatoare și reținută în politica externă s-a datorat și preocupării menținerii unității imperiului dualist, alianței cu Germania și presiunii panslaviste a Rusiei. Autorul este de părere că „istoria diplomatică este istoria luării deciziilor, iar elita care a decis politica externă – împăratul și consilierii săi apropiați – s-a orientat în mare parte după situația internațională curentă. Până la urmă, situația externă a determinat succesul sau eșecul politicii unei puteri relativ slabe precum Austro-Ungaria. Și având în vedere că această situație a fost supusă unor modificări care nu s-au aflat sub controlul Vienei, adaptabilitatea a fost cea mai importantă condiție de succes la Ballhausplatz, în timp ce imobilitatea a dus inevitabil la catastrofe”.

Ultimul capitol, „Germania și Monarhia Habsburgică (1848–1918)”, este structurat în zece părți și subcapitole: „Problema”, „Existența Monarhiei Habsburgice ca problemă fundamentală a Revoluției Germane de la 1848–1849”, „Creșterea rivalității prusaco-austriece pe fondul schimbărilor marilor puteri în Europa (1849–1859)”, „Guvernele și opinia publică din Germania în etapa finală a politicii germane a Austriei (1859–1866)”, „Statul național prusac în căutarea unor noi relații cu Monarhia Habsburgică (1866–1871)”, „Drumul spre alianța germano-austriacă”, „Evoluția pozițiilor prietenoase/ostile în primul deceniu al Dublei Alianțe, până la căderea lui Bismarck, în 1890”, „Alianța germană cu Austro-Ungaria între aspirațiile politice continentale și cele mondiale ale Germaniei (1890–1900)”, „«Sustragerea prin confruntare» [Flucht nach vorn] în alianța dintre Germania și Austro-Ungaria (1900–1914)”, „Efortul de război și prăbușirea imperiilor aliante în Primul Război Mondial (1914–1918)”. Autorul acestui studiu analizează istoria relației Monarhiei Habsburgice cu Germania prin prisma apartenenței la același spațiu cultural german și relația anterioară din cadrul Confederației germane. Dacă inițial se dorea aprofundarea relațiilor de drept internațional între cele două state la nivel de drept statal, prin federalizarea celor două entități, mai ales de către germanii austrieci, după instaurarea dualismului și afirmarea popoarelor negermane, această inițiativă a fost pusă în plan secund. Caracterului multietnic al Monarhiei Habsburgice și alianța cu statul german a făcut ca politica internă și externă a statului dualist să fie tot mai influențată de Germania. Chiar dacă a oferit popoarelor componente o organizare administrativă, protecție socială și o dezvoltare economică constantă, Monarhia Habsburgică nu a reușit să asculte de nevoile tuturor națiunilor componente, fiind concentrată pe asigurarea funcționării sistemului său statal în condiții externe tot mai dificile. Autorul studiului subliniază că „afirmarea națională a popoarelor Imperiului și lupta naționalităților din Austria au influențat profund, din 1848 și până în 1918, relațiile dintre Germania și Monarhia Habsburgică, devenind motivul a numeroase neînțelegeri și conflicte de interese [...]. Tocmai prin această diferențiere a structurilor tradiționale și a celor noi, a diverselor centre politice din ambele părți, va deveni evident faptul că influența acelor state germane unite sub conducerea prusacă în Imperiul German din 1871 asupra dezvoltării interne și a politicii externe ale Monarhiei Habsburgice între 1848 și 1918 a fost cea mai puternică dintre toate influențele externe”.

Volumul V al sintezei *Monarhia Habsburgică (1848–1918)*, coordonat de Rudolf Gräf, ce include trei studii selectate și pregătite pentru traducere în limba română de către Peter Urbanitsch (coeditorul și redactorul tratatului original în germană), oferă o imagine comprehensivă asupra organizării Ministerului de Externe, a politicii externe și a particularităților acesteia, uneori prezentate în comparație cu celelalte abordări existente. Acestea sunt bine structurate, oferă explicații și abordări originale în cadrul unei viziuni ce se rezumă la ideea unei entități statale ce are în componență mai multe naționalități, aflate într-o permanentă luptă de menținere a unității, într-un context în care celelalte mari puteri aleg calea unei *Realpolitik*. Efortul de echilibrare a problemelor pe plan extern cu cele pe plan intern este surprins ca fiind unul din factorii determinanți ai evoluției viziunii Monarhiei Dualiste în chestiunile internaționale. Totuși, în ciuda acestor dificultăți, ne sunt prezentate în detaliu și componentele interne ale Ministerului de Interne și personalitățile care au influențat obiectivele externe ale Monarhiei Habsburgice. Faptul că aceste studii, care constituie o bogată sursă de informare pentru istoriografia problemei, nu mai sunt acum disponibile doar cunoscătorilor de limbă germană, ci și istoricilor români, constituie un pas înainte pentru diversificarea perspectivei folosite până acum în cercetarea chestiunilor legate de politica externă a Monarhiei Habsburgice.

Bibliografie

1. Kann, Robert A., *A history of the Habsburg Empire, 1526–1918*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1974.
2. Taylor, A. J. P., *Monarhia Habsburgică (1809–1918)*, București, Editura Alfa, 2000.
3. Vocelka, Karl, Vocelka, Michaela, *Franz Joseph I.: Kaiser von Oesterreich und Koenig von Ungarn*, Editura C. H. Beck, 2015.
4. Zöllner, Erich, *Istoria Austriei*, vol. I–II, București, Editura Enciclopedică, 1995.

PE URMELE LUI DIMITRIE MARMELIUC: VIAȚA ȘI OPERA

CRISTIAN-ALEXANDRU BOGHIAN
Institutul „Bucovina”, Rădăuți
E-mail: cristiboghian@gmail.com

In the Footsteps of Dimitrie Marmeliuc: His Life and Work

(Abstract)*

In this article, the author reviews the book *Un erou al Bucovinei: Dimitrie Marmeliuc*, written by Cristina Slavic. This work includes a section dedicated to the life and written achievements of Dimitrie Marmeliuc, starting as an exceptional student, professor, squad commander, member of Romanian National Council, editor-in-chief, senator and depute, full University professor and mayor. Additionally, the book presents numerous original documents and illustrations pertaining to the above-mentioned subject matter. In the end, this work written by Cristina Slavic succeeds in raising awareness to the complex personality of Dimitrie Marmeliuc, who participated in the war effort and unification of Romania like many other esteemed colleagues of his generation.

Keywords: Dimitrie Marmeliuc, monograph, war-hero, writer, folklorist, Bukovina.

(Rezumat)

În acest articol, autorul prezintă cartea *Un erou al Bucovinei: Dimitrie Marmeliuc*, scrisă de Cristina Slavic. Această lucrare include o secțiune dedicată vieții, operei și realizărilor profesionale ale lui Dimitrie Marmeliuc – student excepțional, profesor, ofițer în armată, membru în Consiliul Național Român, redactor-șef, senator, deputat, profesor universitar și primar. În plus, sunt publicate numeroase documente și ilustrații originale cu referire la subiectele menționate mai sus. Lucrarea scrisă de Cristina Slavic reușește să atragă atenția asupra unei personalități complexe, Dimitrie Marmeliuc, care a participat în Primul Război Mondial și a contribuit la Marea Unire, precum mulți alți colegi de seamă ai generației sale.

Cuvinte-cheie: Dimitrie Marmeliuc, monografie, erou de război, scriitor, folclorist, Bucovina.

Lucrarea *Un erou al Bucovinei: Dimitrie Marmeliuc*, scrisă de Cristina Slavic, a apărut la Editura „Karl A. Romstorfer” în anul 2019, în cadrul unui proiect aprobat și finanțat de Consiliul Județean Suceava. Tehnoredactarea și grafica au fost realizate de dr. Bogdan-Petru Niculică, coperta de Irina Țibulcă, iar traducerea de firma ImpAct Suceava. Muzeograf în cadrul Serviciului Istorie al Muzeului Bucovinei din Suceava, Cristina Slavic prezintă, în cele 220 de pagini ale volumului, o

* Traducere: Cristian-Alexandru Boghian.

multitudine de informații legate de viața și opera lui Dimitrie Marmeliuc, alături de numeroase documente și ilustrații. La finalul lucrării este prezentată o listă a ilustrațiilor, precum și un rezumat în limba engleză.

Lucrarea de față nu include un parcurs istoriografic sau o bibliografie, dar are integrat un aparat critic complet, unde regăsim sursele folosite. Pe coperta I este reprezentat Dimitrie Marmeliuc la vârsta de 50 de ani, într-un portret încadrat de semnătura acestuia, iar pe coperta a IV-a regăsim o fotografie cu acesta în costumul tradițional pe care l-a purtat la examenul de bacalaureat în anul 1906.

Prima parte a lucrării este intitulată „Un erou al Bucovinei: Profesorul Dimitrie Marmeliuc. Viața și opera”. Autoarea menționează că „a scrie despre profesorul și cercetătorul Dimitrie Marmeliuc este o onoare, deoarece el se înscrie în galeria personalităților bucovinene care și-au câștigat merite deosebite pentru neamul românesc din Bucovina, în anii luptei pentru reîntregirea neamului”.

După o introducere în care este prezentat contextul epocii în care a trăit și care l-a format pe Dimitrie Marmeliuc, se descriu anii de început ai celui ce avea să fie profesor, marcați de simplitatea traiului la țară, unde acesta s-a arătat „dornic de învățatură”. Urmează prezentarea perioadei studiilor la Gimnaziul din Suceava, înaintea căreia ne este relatat un scurt istoric al înființării liceului ortodox și ascensiunea culturală a orașului Suceava în a doua parte a secolului al XIX-lea. Aici aflăm că i-a avut profesori pe: Simion Florea Marian, Eusebie Popovici, diriginte pe Ion Nistor și drept coleg de clasă pe Ion Grămadă, cu care a avut o prietenie strânsă. După câteva momente mai tensionate cu alți colegi de liceu, a manifestat un spirit național la examenul de maturitate (unde a venit îmbrăcat tradițional), pe care l-a trecut cu distincție.

Este relatată perioada studiilor la Universitatea din Cernăuți, la Facultatea de Litere, unde primește o bursă datorită rezultatelor sale. Își continuă studiile la Universitatea din Viena, capitală imperială care a avut o influență deosebită asupra formării și dezvoltării sale. A făcut parte, din anul 1905, din Societatea „Junimea” din Cernăuți, iar ulterior a devenit membru, secretarul și apoi președintele societății „România Jună” din Viena și a desfășurat o bogată activitate pentru cauza națională românească, datorită căreia a primit o recunoaștere internațională și a legat prietenii cu numeroase personalități românești ale vremii, printre care se numără: Nicolae Filipescu, Ionel Brătianu, Titu Maiorescu, Nicole Iorga și alții. Dimitrie Marmeliuc își încheie studiile vieneze ca doctor în filologie, iar în preajma izbucnirii primei conflagrații mondiale îl regăsim ca profesor la Câmpulung Moldovenesc, iar ulterior la Liceul III de Stat din Cernăuți. În anul 1915, s-a refugiat în România, la București, unde s-a angajat la Biblioteca Academiei Române, dar continuă activitatea sa politică, militând pentru intrarea în război a României alături de Antantă.

Cristina Slavic descrie contextul politic și evenimentele care s-au petrecut în România și Bucovina în perioada tulbură a războiului, precum și situația voluntarilor bucovineni. Alături de alți intelectuali, Dimitrie Marmeliuc a semnat un memoriu în care solicita statului român să echipeze corespunzător voluntarii români. Din anul 1917 se înscrie la Școala de ofițeri de la Botoșani și ajunge să lupte pe front alături de Ion Grămadă, Lascăr Luția (și alții), fiind comandant de pluton la Mărășești. Înaintează o scrisoare statului român, prin Nicolae Iorga, în care solicita acordarea cetățeniei române voluntarilor bucovineni, deziderat care s-a împlinit la scurt timp. A obținut cetățenia română și a luptat pe front. A fost rănit în urma unui atac cumplit. Contribuie cu articole la zărele „România”, „Mișcarea” (Iași) și „Neamul Românesc”. Era deja remarcat ca un bun scriitor, membru al Academiei Române, când a fost decorat cu ordin de zi pentru bravură deosebită.

A fost membru în Consiliul Național Român în anul 1918, în discursul său menționând că reprezintă interesele țărănimii, având rădăcini în acest segment social. A votat alături de ceilalți delegați unirea necondiționată a Bucovinei cu România. După război devine redactor-șef al ziarului „Glasul Bucovinei”, secretar de stat în Ministerul Apărării, senator, deputat și profesor la Facultatea de Litere a Universității din Cernăuți. Este ales primar al Cernăuțiului între anii 1933 și 1938 și contribuie decisiv la dezvoltarea și modernizarea acestuia. La izbucnirea celui de al Doilea Război

Mondial, Dimitrie Marmeliuc se refugiază cu familia la București. Alege cariera de cercetător la Institutul lingvistic al Academiei Române, unde a lucrat între anii 1952 și 1966. S-a remarcat prin lucrări în mai multe domenii precum folclor, lingvistică și istoria literaturii, unele dintre acestea fiind descrise în lucrarea semnată de Cristina Slavic

În prima parte a lucrării, autoarea dedică mai multă atenție prezentării cronologice și descrierii evenimentelor importante din viața lui Dimitrie Marmeliuc, alocând mai puține pagini unei prezentări sau analize a lucrărilor profesorului, însă concluzionează că, „scrise în mijlocul evenimentelor legate de războiul pentru întregirea țării, ele reprezintă un adevărat grafic al sentimentelor colective”.

A doua parte a lucrării, „Documente”, include șase documente transcrise și obținute cu ajutorul profesorului Dragoș Olaru (istoric și arhivist la din Cernăuți). Primul document este o scrisoare adresată de col. Voicescu camaradului său, Dimitrie Marmeliuc, din care reiese admirația autorului pentru acțiunile întreprinse de acesta. Al doilea document este scris în aceeași notă admirativă, fiind descrisă activitatea literară de către dr. Constantin I. Angelescu, ministrul Educației Naționale. În cel de-al treilea document, semnat de deputat dr. Aurel Moraru, regăsim remarci laudative la adresa lui Marmeliuc, amintiri cu acesta din timpul războiului. Ultimul document descriptiv, semnat de Romulus Seișanu, prezintă câteva secvențe interesante din activitatea lui Dimitrie Marmeliuc în timpul Primului Război Mondial. Documentul al cincilea cuprinde lista membrilor Consiliului Național Român aleși în ședința din 25 noiembrie 1918, din care făcea parte și Dimitrie Marmeliuc. Documentul al șaselea arată componența guvernului Bucovinei din 12 noiembrie 1918, cu nota autoarei, care menționează că din 15 noiembrie este ales și Dimitrie Marmeliuc „ca titular la Apărarea Națională”.

În partea a treia și a patra a lucrării, „Ilustrație” și „Lista ilustrațiilor”, sunt prezentate documente, fotografii, tabele referitoare la activitatea și lucrările lui Dimitrie Marmeliuc, printate color și cu o claritate foarte bună. Cele 99 de figuri sunt însoțite de descrieri. Acestea completează istoria lui Dimitrie Marmeliuc, expusă prin text în prima parte a lucrării. Totuși, din cauza numărului lor mare, nefiind doar niște anexe la care se face referire trecător în text, credem că impactul lor ar fi fost mai mare dacă acestea ar fi fost inserate în corpul lucrării și nu la finalul acesteia. Însă este de admirat calitatea ilustrațiilor și modul de selecție al acestora.

Lucrarea scrisă de Cristina Slavic reușește să atragă atenția asupra problematicii generației voluntarilor bucovineni, prin prezentarea unei personalități de seamă, mai puțin evocată în istoriografie: Dimitrie Marmeliuc. Cei care vor lectura cartea vor beneficia, pe lângă expunerea vieții și operei profesorului bucovinean, de prezentarea diverselor contexte istorice care au avut un impact important asupra formării lui Dimitrie Marmeliuc. De asemenea, ilustrațiile inedite reușesc să-l transpună pe cititor în atmosfera vremii. Lucrarea este una de excepție, scrisă într-o manieră demnă de subiectul ales.

Bibliografie

1. Bucur, Maria, *Heroes and victims, Remembering War in Twentieth-Century Romania*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 2010.
2. Gulea, Dan, *Citind Marele Război. Antologia scriitorilor căzuți*, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2017.
3. Loghin, Constantin, *Istoria literaturii române din Bucovina 1775–1918 (în legătură cu evoluția culturală și politică)*, Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun”, 1996.
4. Satco, E., Niculică, A., *Enciclopedia Bucovinei*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018.
5. Vârgolici, Teodor, *Scriitori români și unitatea națională*, București, Editura Eminescu, 1988.

„*CUVINE-SE SĂ SPARGEM VĂLUL UITĂRII...*” AȘEZAT ASUPRA LUI IRACLIE PORUMBESCU

ELENA PASCANIUC
Institutul „Bucovina”, Rădăuți
E-mail: elenapascaniuc@yahoo.com

“It Behooves Us to Break the Veil of Forgetfulness...” That Has Been Placed Upon Iraclie Porumbescu

(Abstract)

In the Collection “Cultural Diplomacy at «Convorbiri literare»”, the literary historian Liviu Papuc edited and prefaced, in May last year, the volume Iraclie Porumbescu, *Scrieri*, Iași, Editura „Timpul”, 2022. The work is an anthology that includes texts published by the priest and man of culture from Bukovina in the press of the time, in the period 1849–1895, chronologically placed in the 444 pages of the book, under the titles: “Publicistice”, “Beletristice” and “Istorice”. The novelty element of the volume is also given by the fact that the literary historian from Iași includes in the present anthology numerous press articles unsigned at the date of its appearance, which he assigns to Iraclie Porumbescu based on criteria of ideational and stylistic analysis of the texts.

Keywords: Bukovina, Iraclie Porumbescu, anthology, publishing, literary prose.

(Rezumat)

În Colecția „Diplomație culturală la «Convorbiri literare»”, istoricul literar Liviu Papuc a îngrijit și prefațat, în mai anul trecut, volumul Iraclie Porumbescu, *Scrieri*, Iași, Editura Timpul, 2022. Lucrarea este o antologie ce cuprinde texte publicate de preotul și omul de cultură bucovinean în presa vremii, în perioada 1849–1895, cronologic așezate în cele 444 de pagini ale cărții, sub titlurile: „Publicistice”, „Beletristice” și „Istorice”. Elementul de noutate al volumului este dat și de faptul că istoricul literar ieșean include în antologia de față numeroase articole de presă nesemnate la data apariției, pe care i le atribuie lui Iraclie Porumbescu pe baza unor criterii de analiză a textelor.

Cuvinte-cheie: Bucovina, Iraclie Porumbescu, antologie, publicistică, proză literară.

La puțină vreme după moartea preotului Iraclie Porumbescu (13 februarie 1896), publicistul transilvănean Valeriu Braniște ajunge în Cernăuți și înființează ziarul „Patria” (1897–1900), unde semnează editoriale pe tema redeșteptării naționale a românilor, o temă prin care se întâlnește cu preocupările constante ale scrisului celui pe care profesorul Leca Morariu avea să-l numească „părintele literaturii bucovinene”. În anul 1898, când a apărut întâiul volum¹ ce cuprindea textele literare (zece poezii și șaptesprezece proze) ale lui Iraclie Porumbescu, adunate de tânărul profesor Leonida Bodnărescu, care realiza și o schiță biografică a autorului, Valeriu Braniște scria: „Cuvine-se

¹ *Scrierile lui Iraclie Porumbescu adunate și însoțite de o schiță biografică* de Leonida Bodnărescu, Cernăuți, 1898.

să spargem vâul uitării țesut cu atâta nepăsare de generația de astăzi și să scoatem în relief figura măreață a neobositului patriot și naționalist al românilor din Bucovina². Sunt cuvinte al căror ecou pare că nu s-a stins nici astăzi și pe care istoricul literar Liviu Papuc le preia în cartea pe care a alcătuit-o, la rândul lui, cu speranța mărturisită că „poate va mai interesa pe cineva” „profilul preotului-cărturar bucovinean [care] a rămas neconturat pe deplin, prin ignorarea cu desăvârșire a scrierilor sociale și istorice”³.

Pentru destui contemporani ai noștri se prea poate ca numele lui Iraclie Porumbescu să evoce în primul rând figura paternă a compozitorului Ciprian Porumbescu. Într-o serie de articole și studii dedicate intelectualului bucovinean și tipărite⁴ în periodicul „Analele Bucovinei”, în perioada 2008–2015, istoricul și criticul literar D. Vatamaniuc constata tocmai cunoașterea unilaterală a personalității acestuia: „intelectualii bucovineni cu rol important în evenimentele din 1848–1849 trec, ulterior, în umbră și niciun istoric nu face referire la activitatea lor de după această dată. Se găsește în această situație și Iraclie Porumbescu, prozatorul bucovinean, și puțină lume – să nu spunem altfel – se interesează și cunoaște activitatea sa în domeniul politic și cultural”⁵.

Iraclie Porumbescu (1823–1896) nu este însă un autor necunoscut în literatura română⁶. Preot, prozator apreciat al Bucovinei, publicist și memorialist din ale cărui scrieri se poate contura o radiografie a societății bucovinene după Revoluția din 1848, Iraclie Porumbescu se dovedește totuși a fi un autor nedreptățit în ultima vreme, prin omiterea sa dintr-o lucrare biobibliografică girată de cel mai înalt for științific. Iar pentru a sancționa această nedreptate, „ca scriitorul bucovinean să fie trecut la pensie și tras pe linie moartă, prin scoaterea numelui său din mărețul *Dicționar al literaturii române* de sub egida Academiei Române (ediția două-miistă)”⁷, istoricul literar Liviu Papuc a alcătuit antologia Iraclie Porumbescu, *Scrieri* (Iași, Editura „Timpul”, 2022), oferind în acest fel cititorilor un volum elegant de 444 de pagini, ce cuprinde texte scrise și publicate în limba română de clericul bucovinean, în perioada 1849–1895, în următoarele periodice: „Bucovina” (Cernăuți), „Gazeta de Moldavia” (Iași), „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „Candela” (Cernăuți), „Telegraful român” (Sibiu), „Albina” (Viena), „Albina” (Budapesta).

Grupate în trei secțiuni: „Publicistice”, „Beletristice” și „Istorice”, articolele cele mai numeroase (nouăzeci de texte, pp. 25–238) se regăsesc în prima secțiune, antologia reunind articole rămase până acum în paginile unor vechi periodice, la care accesul publicului larg se face cu oarecare greutate. Liviu Papuc, autor al mai multor volume dedicate Bucovinei, rămâne atașat în acest fel ideii de a facilita cititorului contemporan lectura și analiza articolelor din presa de secol XIX și început de secol XX, care aduc informații de ordin social, politic, administrativ și cultural edificatoare pentru ceea ce a fost și cum a evoluat sub administrația austriacă provincia Bucovina. Alte șaptesprezece texte literar-memorialistice (pp. 241–369) și cinci scrieri istorice („Dezmormântarea Domnitorilor Moldovei”, pp. 373–385; „Ceva despre trecutul și prezentul Bucovinei”, articol în două părți, pp. 386–398; „Mănăstirea Putna”, pp. 399–406, „Kloster Putna”, pp. 407–415) dau măsura calităților de prozator cu care a fost înzestrat preotul Iraclie Porumbescu, cel care s-a dedicat cinci decenii slujirii preoțești în parohiile Șipotele Sucevei, Boian, Stupca și Frătăuții Noi.

² Iraclie Porumbescu, *Scrieri*, antologie îngrijită și prefață de Liviu Papuc, Iași, Editura „Timpul”, 2022, coperta IV.

³ *Ibidem*, p. 14.

⁴ Vezi, de ex.: D. Vatamaniuc, „Iraclie Porumbescu, colaborator la «Revista politică» și traducător din germană”, în „Analele Bucovinei”, anul XV, nr. 1 (30), 2008, pp. 55–60; D. Vatamaniuc, „Iraclie Porumbescu în corespondență cu contemporanii săi (III)”, în „Analele Bucovinei”, anul XVIII, nr. 1 (36), 2011, pp. 273–278 sau D. Vatamaniuc, „Călătorii imperiale în Bucovina după Revoluția din 1848. Iraclie Porumbescu – cronicar al Bucovinei”, în „Analele Bucovinei”, anul XX, nr. 2 (41) 2013, pp. 495–515.

⁵ D. Vatamaniuc, „Iraclie Porumbescu în Revoluția din 1848 și după aceea”, în „Analele Bucovinei”, anul XV, nr. 2 (31), 2008, p. 473.

⁶ În *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979, p. 704, scriitorului bucovinean Iraclie Porumbescu îi este dedicat un articol biobibliografic redactat de C. B. (Constanța Buzatu).

⁷ Liviu Papuc, „Pe urmele unui exilat din dicționare: Iraclie Porumbescu”, în Iraclie Porumbescu, *op. cit.*, p. 5.

Prin realizarea antologiei de articole ale lui Iraclie Porumbescu, Liviu Papuc scoate la lumină tocmai personalitatea complexă a celui care, înainte de a fi tatăl lui Ciprin Porumbescu, a fost redactorul periodicului bilingv „Bucovina”/„Bukowina” (apărut la Cernăuți în perioada 1848–1850) și un apropiat al Hurmuzăcheștilor; aspirantul la grațiile muzei Caliope, tânărul poet fiind încurajat de Vasile Alecsandri, căruia aflăm că îi înlesnește prilejul unei „anchete folclorice” („Amintiri despre Vasile Alecsandri”, pp. 330–338), la fel cum, mai târziu, îl va însoți pe Carol Miculi în cercetările sale de folclor muzical; studentul la Lemberg, pe care întâmplarea îl pune în postura de „«cicerone» pe la însemnătățile din oraș” pentru domnitorul Moldovei, iar o confuzie va duce la arestarea lui pentru șase săptămâni, ca spion („Pronumele meu străin – fatal”, pp. 276–284); preotul care, „cu spinarea dreaptă dar fără a uita de fireasca diplomație *sine qua non* în situația de atunci a provinciei, a atacat în articolele sale atât preoțimea (până la cel mai înalt vârf) cât și boierimea, atunci când ... nu-și făceau datoria”⁸ („Din Bucovina. De lângă Siret, 18/30 iunie 1884”, pp. 162–163; „Correspondență din Bucovina”, pp. 163–165; „Din Bucovina, Cernăuți, 4 Septembrie n. 1885”, pp. 172–175). În ceea ce privește reeditarea prozei artistice a lui Iraclie Porumbescu, antologatorul subliniază că „s-au completat povestirile trunchiate de «editorii» anteriori”⁹. Un element de noutate al volumului este dat și de faptul că istoricul literar Liviu Papuc include în antologia de față numeroase articole de presă nesemnate la data apariției dar pe care i le atribuie lui Iraclie Porumbescu pe baza unor criterii de analiză combinată a conținutului ideatic și a stilisticii textelor, ori a indiciilor referitoare la unele texte, descoperite în corespondența preotului bucovinean publicată de Leca Morariu în lucrarea *Iraclie și Ciprian Porumbescu*.

Volumul Iraclie Porumbescu, *Scrieri*, îngrijit și prefațat de istoricul literar Liviu Papuc, a apărut în Colecția „Diplomație culturală la «Convorbiri literare»” și a fost lansat la Suceava, în 2 iunie 2022, în Sala de Artă „Elena Grecalesi” a Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbierea”. Cartea s-a bucurat de o largă apreciere a publicului, cu atât mai mult cu cât prefața și sărbătorirea celor 200 de ani de la nașterea primului prozator bucovinean (9 martie 1823), reasezat astfel temeinic în locul meritat în istoria literaturii române și care încă ar mai putea oferi o nouă invitație la lectură pe tema Bucovinei când i se vor republica și alte articole, apărute în gazetele străine „Osten” și „Wanderer”, menționate de Liviu Papuc la finalul notei editoriale.

Bibliografie

1. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei, 1979.
2. Porumbescu, Iraclie, *Scrieri*, antologie îngrijită și prefațată de Liviu Papuc, Iași, Editura „Timpul”, 2022.
3. Vatamaniuc, D., „Iraclie Porumbescu în Revoluția din 1848 și după aceea”, în „Analele Bucovinei”, anul XV, nr. 2 (31), 2008.

„«Glasul Bucovinei». Revista trimestrială de istorie și cultură”, Cernăuți – București, anul XXX, nr. 1–4 (111–114), 2022, 271 p.

Aceste patru numere ale revistei „Glasul Bucovinei”, publicate într-un singur volum, au apărut în condițiile deosebite ale războiului ruso-ucrainean. Colectivul redacției informează cititorii că în sumarul revistei se regăsesc, pe lângă materialele de istorie, articole despre comunitatea românească din Ucraina profund afectată de acest „nou tip de război – războiul rachetelor împotriva civililor” (p. 9).

În cadrul rubricii „Românii din Ucraina și războiul” sunt publicate câteva articole despre rezultatele obținute în urma derulării proiectului „Comunitatea românească din Ucraina: necesități, așteptări și provocări în perioada războiului (barometru social)” de către Institutul de Studii Politice și

⁸ Liviu Papuc, *op. cit.*, p. 7.

⁹ Idem, „Notă asupra ediției”, în Iraclie Porumbescu, *Scrieri*, p. 18.

Capital Social, cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Românii de Pretutindeni din cadrul guvernului României. Desfășurat în perioada 1 septembrie – 30 noiembrie 2022, cu specialiști în sociologie, politologie și relații internaționale, precum și cu reprezentanți ai comunității românești, coordonați de Marin Gherman, proiectul „derivă din necesitatea de a stabili la nivelul politicii României, dar și a Ucrainei, necesitățile reale ale comunității românești și percepțiile sociale actuale în baza unei cercetări sociologice” (p. 11). Studiul s-a axat pe realizarea unor interviuri de tip focus grup în Transcarpatia, Odesa și Cernăuți, realizarea unui sondaj sociologic combinat (telefonic și online), analiza presei de limbă română, publicarea și popularizarea rezultatelor în presă și pe website-ul Institutului și publicarea broșurii-raport.

Marin Gherman și Vasile Barbuța prezintă „Rezultatele sondajului realizat în cadrul proiectului «Comunitatea românească din Ucraina: necesități, așteptări și provocări în perioada războiului»”, Mariana Belciuc expune „Rezultatele interviurilor de tip focus grup cu membrii comunității românești din regiunile Transcarpatia, Odesa și Cernăuți” și Sergiu Barbuța face „Analiza presei de limbă română din Ucraina (24 februarie – 24 octombrie 2022)”. În final sunt prezentate „Concluziile și recomandările Institutului de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți”. Rezultatele sondajului sociologic sunt următoarele: 68% dintre reprezentanții comunității românești din Ucraina au fost afectați „foarte mult sau destul de mult” de războiul din Ucraina; 65% consideră Rusia vinovată de declanșarea războiului; 80% declară că au rude, prieteni sau cunoscuți care luptă sau au luptat pe front; 60% cred în victoria Ucrainei; 43% dintre respondenți consideră că politica statului român față de Ucraina este „foarte pozitivă”. În privința drepturilor comunității românești, 80% dintre membrii acesteia susțin că au existat „probleme mai mici sau mai mari la acest capitol”, 64% susțin că accesul la învățământ în limba maternă este cea mai mare problemă din ultimii 30 de ani, apoi dispariția ziarelor, a emisiunilor de televiziune și radio în limba română (52%), interesul scăzut al României față de situația comunității românești (48%), depopularea zonelor rurale (43%), politica Ucrainei nefavorabilă pentru comunitatea românească (43%), lipsa de investiții în teritoriile unde locuiesc vorbitori de limba română (42%). Sunt prezentate și alte situații statistice referitoare la aspectele religioase, reformele administrativ-teritoriale, relațiile politice dintre România și Ucraina (69% dintre respondenți apreciază că acestea sunt de prietenie și colaborare, 19% le consideră neutre și 4% dușmănoase). Analiza rezultatelor interviurilor de tip focus grup scoate în evidență faptul că „relațiile dintre Kiev și București sunt văzute ca fiind foarte bune”, chiar dacă participanții au invocat „o serie de probleme cu care se confruntă comunitatea românească și nu au căzut de acord cu unele politici ale Ucrainei”. „Există speranțe mari că după terminarea războiului, problemele comunității românești vor fi rezolvate mai ușor. Nemulțumirea etnicilor români față de o serie de politici ale Ucrainei nu a diminuat susținerea statului ucrainean în contextul războiului. Dimpotrivă, se observă o speranță în victoria Ucrainei și nepermiterea extinderii războiului lansat de Rusia asupra altor state” (p. 48). Din analiza presei de limbă română reiese că „susținerea Ucrainei și a armatei ucrainene rămâne necondiționată în mediul comunității românești”. „Nemulțumirea observată în presă față de situația comunității românești din Ucraina nu a determinat atitudini anti-ucrainene” (p. 48).

Rubrica „Bucovina – procese istorice și sociale” găzduiește articole despre războiul ruso-ucrainean, participarea românilor la război și soarta refugiaților, activitățile culturale ale intelectualității românești. O analiză a războiului este realizată de Marin Gherman în articolul „Războiul ruso-ucrainean: evoluții social-politice, militare și informaționale”. Bazată pe editoriale și articole publicate pe platforma „Veridica” (publicație specializată în monitorizarea, analiza și demontarea campaniilor de fake news, dezinformare și manipulare din Europa Centrală și de Est) și pe studiile sociologice realizate de centrele de cercetare de la Kiev și din Occident după invadarea Ucrainei, analiza lui Marin Gherman se referă la propagandă de război, dezinformare, impactul războiului asupra societății ucrainene. Relevantă este prezentarea referitoare la narațiunile despre război în Rusia și Ucraina și modul în care acestea s-au modificat de la începutul ostilităților ruso-ucrainene. Însă „tendențele din spațiul informațional și politic din cele două state nu sunt un temei pentru a prognoza un sfârșit al ostilităților în cel mai scurt timp, ci, dimpotrivă, indică intrarea într-o nouă fază a conflictului – cea a confruntărilor prelungite în plan militar, informațional și psihologic. Este un adevărat război de uzură” (p. 55).

Articolele semnate de Vasile Carlașciuc – „Au plecat la ceruri ca ostași chemați de Dumnezeu” și Gheorghe Semeniuc – „Hliboca pe timp de război” prezintă cazuri concrete de participare a românilor la război, soarta refugiaților, ajutoarele umanitare acordate de statul român.

Maria Toacă („Să ne ferească Dumnezeu de «vămile năpăstuirii»)” descrie destinele dramatice ale bucovinenilor din refugiul anilor 1940–1941 și 1944, amintind și despre „refugiul din 2022”, când un număr mare de familii din estul Ucrainei s-a refugiat în regiunea Cernăuți. Sub titlul „Drept între popoare”, Petru Grior face o scurtă evocare a avocatului Traian Popovici, primar al Cernăuțiului în timpul celui de al Doilea Război Mondial, cunoscut prin faptul că a împiedicat deportarea a circa 20 000 de evrei din Bucovina, primind, *post mortem*, titlul de „Drept între Popoare”. Despre „Cultul memoriei ca stare de spirit: reprezentări contemporane și amintiri târzii (studiu de caz: destinul românilor din nordul Bucovinei)” scrie Alexandrina Cernov. Autoarea afirmă că „diferența dintre istorie și memorie este vizibilă. În timp ce istoria, istoriile sunt scrise și rescrise, se revaluează evenimentele vechi și noi, politizându-le și supunându-le unor regimuri (în Bucovina cel austriac, sovietic și ucrainean), memoria este asumată de către reprezentanții unui popor, asociată cu scopuri publice” (p. 107). Modele de interpretare a faptelor istorice (vezi „cele trei istorii ale Bucovinei, scrise din punctul de vedere al celor trei naționalități trăitoare în Bucovina, română, germană și ucraineană”), reconstituirea adevărului istoric prin volumele editate de-a lungul timpului (colecția „Destin bucovinean”, monografiile satelor, articolele și cărțile ziariștilor și scriitorilor cernăuțeni, memoriile unor personalități ș.a.), problemele cu care se confruntă românii din Ucraina mai ales în domeniul educației sunt idei care se regăsesc în articolul semnat de Alexandrina Cernov.

În cadrul rubricii „Teorie. Istorie și critică literară” este publicat materialul „Sextil Pușcariu și Bucovina. 145 de ani de la naștere. Memoriile – document istoric (din cartea în curs de apariție)”, semnat de Alexandrina Cernov. Autoarea subliniază faptul că *Memoriile* lui Sextil Pușcariu, cunoscut filolog și profesor, cu o bogată activitate științifică, pedagogică și culturală la Cernăuți, începute odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, sunt „un document istoric de neocolit fără de care nu poate fi scrisă istoria Bucovinei a acestei perioade, în care sunt însemnate cu lux de amănunte evenimentele premergătoare unirii Bucovinei cu țara, la care a participat activ alături de lancu Flondor”, „demonstrând că românii s-au manifestat într-o perioadă decisivă pentru soarta lor într-un imperiu ce se destrăma, în care popoarele își revendicau independența și teritoriile ce le aparțineau de drept” (p. 117).

În sumarul revistei „Glasul Bucovinei” se regăsesc și câteva articole publicate în memoria unor personalități ale vieții culturale cernăuțene: poetul și jurnalistul Vasile Tărățeanu (1945–2022), membru de onoare al Academiei Române – „Vasile Tărățeanu sau eroismul cultural «cine poate scrie-n paradis?»” (Adrian Dinu Rachieru); „Semănător de împăcare și iertare – Vasile Tărățeanu, poetul” (Maria Toacă); poetul și jurnalisul Ilie Tudor Zegrea (1949–2022) – „Poet și templier” (Arcadie Suceveanu), „Devine o amintire și poetul Ilie Tudor Zegrea, cea mai împlinită voce lirică a Bucovinei” (Maria Toacă), „Ilie Tudor Zegrea nu mai e printre noi” (Alexandrina Cernov), „S-a oflit un crin îngândurat” (Nicolae Șapcă); publicistul, traducătorul și criticul literar Ștefan Broască (1949–2022) – „Cuvânt de adio pentru un coleg: Ștefan Broască” (Dragoș Olaru), „S-a dus și Ștefan Broască pe unde nu este întristare, nici suferință” (Maria Toacă); scriitorul și ziaristul Ilie Olari (1937–2022) – „Cu tristețe despre jurnalistul Ilie Olari, primul meu cititor și sfătuitor la început de drum” (Maria Toacă).

Istoricul, poetul, prozatorul și juristul Teodor V. Ștefanelli (1849–1920) a fost ales în anul 1910 membru titular al Academiei Române. În cadrul rubricii „Personalități bucovinene” este publicat discursul de recepție al acestuia la Academia Română, intitulat „Istoricul luptei pentru drept în Ținutul Câmpulungului Moldovenesc” și răspunsul istoricului Dimitrie Onciul.

Despre personalitatea lui Carol Miculi (cunoscut și sub numele de Karl von Mikuli sau Karol Pstykian), compozitor, pianist, profesor de muzică de origine polono-armeană, prieten al familiei Hurmuzachi, „unul dintre cei mai mari propagatori și interpreți ai muzicii profesorului său – marele domn Frédéric François Chopin” (p. 196) scrie Iuliana Luceac în articolul „Celebru pianist Carol Miculi. Impresii de la un eveniment muzical din cadrul festivalului «Mandyczewski Fest»”, publicat la rubrica „Dimensiuni culturale”.

Cititorilor revistei „Glasul Bucovinei” le sunt prezentate, în cadrul rubricii „Poezie”, creații poetice semnate de Arcadie Suceveanu, Marin Gherman și Nicolae Șapcă.

Sub titlul „Capitalul social din Ucraina și România într-un context geopolitic fluid”, Alexandrina Cernov prezintă lucrarea semnată de Marin Gherman, *Capitalul social în Ucraina și România: o nouă dimensiune a proceselor de integrare europeană*, apărută în limba ucraineană, la Editura Druk Art din Cernăuți, în anul 2022. Lucrarea „explică din perspectiva metodelor de politică comparată – în premieră, de altfel – care sunt asemănările și deosebirile fundamentale, dar și specifice, dintre societatea ucraineană și cea românească. Editată în cadrul unui program științific derulat de Institutul de Studii

Politice și Capital Social din Cernăuți, coordonat de politologul Marin Gherman, cartea analizează o serie de aspecte teoretice, dar și practice ale procesului de acumulare a capitalului social în cele două societăți” (p. 222). În cadrul rubricii „Cărți. Reviste. Conferințe” sunt publicate și alte prezentări de carte, semnate de Maria Toacă, „România canadiană la Cernăuți: o zi cu străjerul românilor de peste Atlantic” (Ștefan Străjer, *Istoria românilor canadieni: 1890–2020*, București, Editura Anamarol, 2020); „Cărți editate la Mănăstirea Putna, lansare la Cernăuți” (cu referire la cele două volume din colecția „Destin bucovinean”, apărute într-o ediție revăzută și adăugită: *Fântâna Albă. Golgota neamului și Destinul bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică: credință, limbă, identitate*, volume îngrijite de Alexandrina Cernov); „Spre cunoașterea de sine, cu fericitul căutător al nemuririi sufletului” (Gheorghe Nandriș, *Cunoașterea de sine. De la rațiune la credință*, Craiova, Editura Aius, 2021). Despre lucrarea coordonată de acad. Alexandrina Cernov, *Destinul bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică: credință, limbă, identitate*, scrie și Viorica Stan, „Destinul bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică: credință, limbă, identitate”. În cadrul aceleiași rubrici, Natalia-Camelia Luchiniuc-Proțiu prezintă cartea lui Adrian Lesenciuc (descendent al familiei Golembiovski-Porumbescu), *Balada*, apărută la Brașov, la Editura Creator, în anul 2022, care descrie „atmosfera acelor ani în care Ciprian Porumbescu a compus cântece care au devenit simboluri ale românismului și pentru noi, cei din secolul XXI” (p. 238) – „Balada lui Ciprian Porumbescu”.

La rubrica „Eveniment” este publicat discursul consulului general al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, „Ziua națională a României la Cernăuți, discurs rostit la deschiderea festivităților (30 noiembrie 2022)”. Maria Toacă prezintă evenimentele culturale și comemorative desfășurate la Putna, dedicate academicienilor Zoe Dumitrescu-Busulenga și Dan Hăulică („Ca bobul de grâu rodește credința și darul culturii la Sfânta Mănăstire Putna”), cele prilejuite de lansarea la Cernăuți a cărților apărute la Editura „Nicodim Caligraful” a Mănăstirii Putna („Un pod de carte de la Mănăstirea Putna la Cernăuți, ca să nu ne moară sfinții pe pereți și în suflete”) și cronică întâlnirii din 19 septembrie 2022 a ambasadorului României în Ucraina, Alexandru Victor Micula, însoțit de consulul general al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, cu reprezentanții comunității românești din regiunea Cernăuți („Ambasadorul României la Kiev, Alexandru Victor Micula: «Am venit la dumneavoastră să ne sfătuim»”). Alte două evenimente culturale sunt prezentate de Paraschiva Abutnăriței („Soare, poezie și muzică la Cernăuți” – manifestare organizată de Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” în colaborare cu Asociația Scriitorilor și Artiștilor din Țara Dornelor) și Sergiu Barbuța („Tezaurul cultural imaterial special al Bucovinei” – despre simpozionul internațional desfășurat la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, intitulat „Patrimoniul cultural imaterial al etniilor din județul Suceava și regiunea Cernăuți”, unde a fost lansată cartea *Legende, mituri, povești și obiceiuri ale grupurilor etnice din Bucovina*).

Rodica Jugrin

„*Mesager bucovinean*. Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni”, Cernăuți – București – Rădăuți – Chișinău, serie nouă, anul XIX, nr. 1 (73), nr. 2 (74), 2022, 68 p. + 100 p.

Numărul 1 al revistei „Mesager Bucovinean” este dedicat dublei aniversări a Consulatului României la Cernăuți: 130 de ani de la înființarea Consulatului Regal (1892) și 25 de ani de la înființarea Consulatului General (1997). Istoria bogată a acestei structuri consulare, în cele două perioade de existență, este prezentată în paginile periodicului de către Ștefan Hostiuc, Florin Stan, Maria Toacă, Dragoș Oлару, Dorin Popescu, Vitalie Vărat, Irina-Loredana Stănculescu. În sumarul acestui număr se regăsesc și două articole cu tematică diferită, semnate de Edmond Neagoe și Victor Crețu, foști diplomați români la Cernăuți. Materialele publicate în acest număr sunt grupate în cadrul rubricilor „Editorial”, „Ars diplomatică”, „Interviu”, „Remember”, „Opinii, reflecții, sugestii”.

Editorialul este semnat de Ștefan Hostiuc, „Consulatul General al României la Cernăuți marchează o dublă aniversare”, autorul subliniind ideea că misiunea diplomatică înființată în anul 1892 „a funcționat cu succes la Cernăuți până la începerea Primului Război Mondial și chiar în timpul acestuia”, iar înființarea Consulatului General în anul 1997 a întărit „speranța românilor bucovineni într-un viitor cu perspective mai clare și cu posibilități mai sigure de protejare a ființei lor naționale” (p. 2).

Despre prima perioadă de existență a misiunii diplomatice române la Cernăuți scrie Florin Stan în articolul „Câteva repere privind Consutul Regal al României la Cernăuți (1892–1916)”, unde sunt prezentate cititorilor date despre înființarea acestui oficiu consular, contextul relațiilor bilaterale dintre Regatul României și Monarhia Austro-Ungară, aspecte ale activității acestuia, precum și câteva „medalioane profesionale” ale șefilor acestei misiuni – Stamate Stamatiade, Constantin M. Kogălniceanu, Dimitrie Georgescu, George D. Gallin. Despre juristul și diplomatul român George D. Gallin (1865–1921) și activitatea acestuia în timpul misiunii diplomatice din perioada 1893–1918, ca interpret, viceconsul și consul, scrie și Dragoș Olaru – „George D. Gallin, ultimul consul român la Cernăuți din perioada stăpânirii austriece. Fișă pentru un album al Cimitirului ortodox din Cernăuți”. Un alt diplomat bucovinean, care și-a desfășurat activitatea la Legația României de la Tirana și Sofia, a fost consul general al României la Köln și a avut un rol important în gestionarea problemelor Legației României de la Budapesta după 23 august 1944, este evocat de Vitalie Văratice în articolul „Nasc și în Bucovina diplomați. Dragoș Cotlarciuc, fiu al mitropolitului Bucovinei și diplomat de performanță pe timp de război”. Despre activitatea șefilor de misiune ai Consulatului din perioada 1999–2022 (Ilie Ivan, Romeo Săndulescu, Dorin Popescu, Tatiana Popa, Eleonora Moldovan, Irina-Loredana Stănculescu) scrie Maria Toacă – „Consulatul General al României la Cernăuți. Șefii de misiune (1999–2022)”.

Un amplu interviu acordat de Irina-Loredana Stănculescu, șeful misiunii diplomatice de la Cernăuți, redactorului-șef al revistei „Mesager bucovinean”, Ștefan Hostiuc, publicat sub titlul „Am cunoscut în Bucovina valoarea celor care duc mai departe vitalitatea neamului românesc”, prezintă activitatea consulatului, rolul acestuia în dezvoltarea relațiilor româno-ucrainene în domeniul economic, comercial, social, cultural, sprijinirea comunității istorice românești, susținerea presei de expresie română și editarea la Cernăuți a unui periodic republican în limba română. Alte teme de dialog s-au referit la evenimentele organizate de mediul asociativ românesc, implicarea în reabilitarea unor obiective istorice, acțiunile comune cu clerul și bisericile românilor din Ucraina, regionalizarea administrativ-teritorială, necesitatea spiritualizării frontierelor, deschiderea unor noi puncte de frontieră, promovarea proiectelor transfrontaliere, mobilitatea forței de muncă și dinamica ofertelor locurilor de muncă, funcționarea misiunii diplomatice în condițiile izbucnirii războiului ruso-ucrainean ș.a. Reținem din acest dialog concluziile Irinei-Loredana Stănculescu: „Aici, în Bucovina, m-am trezit adeseori că spun «sunt acasă» și aceasta datorită faptului că am întâlnit aici o comunitate de români care m-a făcut, prin acțiunile lor, să mă simt parte din această mare familie. Voi purta pentru totdeauna o sinceră recunoștință bunilor noștri bucovineni, prin care neamul respiră și alături de care orice român poate simți că are viitor” (p. 60).

În sumarul numărului 1 al revistei „Mesager bucovinean” se regăsesc și articole pe alte teme, semnate de doi dintre foștii diplomați de la Cernăuți: Dorin Popescu, „Cernăuți. Am fost acolo și știu” – „o retrospectivă (parțial analitică, parțial sentimentală) a mandatului meu diplomatic la Cernăuți (2007–2011) din perspectiva modificărilor care se vor fi produs în deceniul din urmă, la Cernăuți, în Ucraina, în regiune” (p. 30) și Edmond Neagoe, „Singer printre poeți. Nordul Bucovinei, înnourat de trecerea precipitată în neființă a intelectualității românești”. Victor Crețu prezintă un punct de vedere despre Herța, oraș în care există încă monumentul ridicat în cinstea „eroilor eliberatori” – „Orașul fără niciun semafor ridică monumente marelui eliberator”.

Tematica articolelor publicate în numărul 2 al revistei „Mesager bucovinean” se referă, cum aflăm din editorialul semnat de Ștefan Hostiuc, la „problemele legate de soarta românilor din vechea provincie care mai păstrează numele descăleătorului țării-mame, despre cât de confortabil le este acestor români să se identifice ca purtători ai numelui adevărat al neamului lor strămoșesc și despre cât de ușor le este să-și apere identitatea, limba și tradițiile” (p. 2). Celor două teme, „Comunitatea istorică românească din sudul Basarabiei” și „Limba română – cenușăreasă în propria casă”, le sunt dedicate câteva articole semnate de: Eugen Patraș, Zinaida Pinteac, Anatol Cocos, Anatol Popescu, Mihai Mecineanu, Gabriel-Mădălin Vasile, Ion Chirtoagă, Eudochia Sevastianov-Măndru, Petru Grozavu. Alături de acestea este publicată și Scrisoarea deschisă adresată Ministerelor Afacerilor Externe ale României și Ucrainei de către reprezentanții societăților național-culturale românești din sudul Basarabiei, regiunea Odesa, prin care se solicită deschiderea unui consulat al României în orașul Ismail și implementarea solicitărilor Uniunii civice „Consiliul Național al Românilor din Ucraina” privind respectarea drepturilor minorității românești. Rubricile în cadrul cărora sunt publicate articolele sunt următoarele: „Editorial”, „(Geo)politică lingvistică”, „Arcașii limbii române”, „Vocație și devoțiune”, „Societatea civilă”, „Vox civitas”, „Viață spirituală”, „Monumente, relicve, vestigii”, „Schite, istorii, monografii”, „Opinii, estimări, reflecții”.

Despre cadrul legislativ și politicile lingvistice promovate în Ucraina care au dus la „dezbinarea identitară” a românilor, situația comunității românești din regiunea Odesa și problema așa-numitei „limbi moldovenești” scrie Eugen Patraș în articolul „*Divide et impera*: până când? («limba moldovenească» pe traseul politic Moscova – Kiev – Tiraspol – Odesa)”. Deși autoritățile ucrainene recunosc faptul că problema „«limbii moldovenești» este una strict (geo)politică, neavând nimic de a face cu știința lingvistică”, apare firească întrebarea „Oare cât va mai merge Kievul cot la cot cu regimul separatist de la Tiraspol și acoliții săi în promovarea unui moldovenism politic deșănțat și a unei așa-zise «limbi moldovenești» inexistente, sfidând o întreagă comunitate, două state vecine, dar și bunul simț? Chiar dacă este lingvistic, tot separatism se numește, acesta neavând nimic comun nici cu valorile europene, nici cu vectorul european constituțional al Ucrainei și nici cu interesele, inclusiv pe termen lung, ale Ucrainei, mai ales în condițiile de azi” (p. 19). Despre situația comunității românești din regiunea Odesa și lupta românilor pentru demnitate națională scrie și Zinaida Pinteac, articolul semnat de aceasta evocând figura lui Ștefan Pinteac, inginer agronom, fruntaș al mișcării de renaștere națională a românilor din sudul Basarabiei, președinte al filialei raionale Sărata a Alianței Creștin-Democrate a Românilor din Ucraina, care nu și-a abandonat idealurile în ciuda presiunilor la care a fost supus din partea autorităților ucrainene – „Verticalitate plătită cu viața (în memoria intelectualului român Ștefan Pinteac din Basarabia istorică)”. De altfel, de-a lungul anilor, cazul soților Zinaida și Ștefan Pinteac a fost mediatizat în presa din Republica Moldova și România, pentru a arăta cum sunt nedreptățiți etnicii români din Ucraina. O altă personalitate a comunității românești din Basarabia istorică, „unul dintre principalii piloni ai rezistenței național-identitare românești” (p. 55), profesor de muzică, dirijor și compozitor, fondatorul ansamblului folcloric „Dor basarabean” este evocată de Anatol Popescu în articolul intitulat „Maestrul Viorel Popescu și neprețuitul său «Dor basarabean»”. Sub titlul „Cum m-am trezit român”, Anatol Cocoș prezintă „scurte reflecții” despre evenimentele petrecute în perioada 1989–1993 în sudul Basarabiei, cu referire la atmosfera și frământările din cadrul comunității românești din Bugeac, constituirea unor societăți culturale și a filialelor Alianței Creștin-Democrate a Românilor din Ucraina, susținerea școlilor românești și a limbii române. Despre „Asociația cadrelor didactice de etnie română din regiunea Odesa” scrie Mihai Mecineanu, președintele acesteia. Cititorilor le este prezentată activitatea organizației nonguvernamentale, legăturile cu alte instituții culturale și implicarea în acțiunile de „redefinire a «limbii moldovenești» în limba română și unificarea programelor școlare pentru instituțiile de învățământ din regiunile Odesa, Cernăuți și Transcarpatia” (p. 66). Câteva considerații despre politica antiminoritară promovată de autoritățile ucrainene le regăsim la Petru Grozavu, „Sudul Basarabiei, mai departe ca America”.

Scurte informații despre istoria bisericii din sudul Basarabiei, situația actuală a bisericii ortodoxe (Biserica Ortodoxă Ucraineană, Biserica Ortodoxă a Ucrainei în comuniune cu Patriarhia Constantinopolului, Mitropolia Basarabiei în comuniune cu Patriarhia Română) și viața monahală sunt prezentate de Gabriel Mădălin Vasile în articolul „Biserica ortodoxă din sudul Basarabiei (regiunea Odesa)”. În paginile revistei „Mesager bucovinean” semnează și Ion Chirtoagă, care scrie despre „Cetatea Albă, Chilia și Ismail până la 1812”, iar Eudochia Sevastianov-Mândru prezintă „Borisăuca (povestea unui sat din preajma Cetății Albe)”.

Numerele 1 și 2 din 2022 ale revistei „Mesager bucovinean”, tipărite cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni, sunt ilustrate, pe coperta I și coperta IV, cu imagini de la diferite acțiuni culturale organizate de comunitatea românească din Ucraina.

Rodica Jugrin

„*Mesager bucovinean*. Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni”, Cernăuți – București – Rădăuți – Chișinău, serie nouă, anul XIX, nr. 3 (75), nr. 4 (76), 2022, 68 p. + 68 p.

Materialele publicate în numărul 3 al revistei „Mesager bucovinean” sunt grupate în cadrul rubricilor: „Editorial”, „Politici ecleziastice”, „Interviu”, „Viața bisericii”, „Masă rotundă”, „Caritas”, „Viața profesională”, „Poezie”, „Aniversări”, „Restituiri”, „File de istorie”, „Vitrina editorială”,

„Crochii”, „Descoperiri”, „In memoriam”. Tema acestui număr se referă la „Românii din Ucraina și viața lor spirituală. Strategii și politici ecleziastice”.

În Ucraina funcționează trei structuri ecleziastice: Biserica Ortodoxă Ucraineană (aflată canonic sub tutela Patriarhiei de la Moscova până la sinodul din 27 mai 2022); Biserica Autocefală a Ucrainei (recunoscută de Patriarhia ecumenică, dar nu și de majoritatea celorlalte patriarhii) și Patriarhia schismatică a Kievului (nerecunoscută de nicio patriarhie ortodoxă canonică). Cele patru protopopiate cu parohii românești din nordul Bucovinei și cele 21 de parohii românești din regiunea Odesa au rămas sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Ucrainene, condusă de mitropolitul Onufrie, iar cele șase parohii românești din nordul Maramureșului, care au părăsit Biserica Ortodoxă Ucraineană, „caută o altă soluție de aderare”. Așa cum aflăm din editorialul semnat de Ștefan Hostiuc, „Comunități confessionale și politici ecleziastice”, „cauza principală a totalei respingeri, din partea românilor, a noii biserici autocefale ucrainene o constituie strategiile acesteia privind ucrainizarea treptată [...], prin înlocuirea masivă a limbii române cu limba ucraineană în oficierea liturghiei și a celorlalte servicii divine în parohiile românilor” (p. 2).

Despre „Ortodoxia românească din Ucraina prinsă între Kiev și Moscova” scrie Marin Gherman, care tratează subiecte legate de: ortodoxia românească și autocefalia bisericii ucrainene; ortodoxia românească între „lumea rusă” și „limba ucraineană”; tomosul Bisericii Ortodoxe Ucrainene; limba română în biserici; războiul ruso-ucrainean. Concluzia autorului este aceea că „ortodoxia românească din Ucraina este prinsă între Kiev și Moscova, adaptându-se la procesele ce au zguduit societatea în ultimii 30 de ani. Legătura cu Patriarhia Moscovei a acestor biserici nu este determinată ideologic sau geopolitic, ci se explică prin dorința românilor de a se ruga în limba maternă în biserici, dar și de conexiunile exemplare cu duhovnicii lor. [...] Enoriașii români beneficiază în aceste biserici de o mare libertate lingvistică, dar nu și de o educație în spirit național românesc. Nu mai funcționează, de fapt, nicio asociație a preoților români din Ucraina. Dacă Moscova încearcă să mențină românii în «lumea rusă» a ortodoxiei, iar Kievul – în «lumea ucraineană», în absența instituțională a Bisericii Ortodoxe Române, la Cernăuți, Slatina sau Ismail nimeni nu se mai ocupă de «lumea românească». Din păcate, viitorii ani vor fi pentru ortodoxia românească din Ucraina, prinsă între Kiev și Moscova ca într-o menghină geopolitică, o perioadă de bătălii pentru supraviețuire” (pp. 7–8).

Alte aspecte legate de evoluția vieții bisericești în Ucraina, raporturile Bisericii Ortodoxe Ucrainene cu celelalte structuri religioase, situația parohiilor românești, rolul mănăstirilor în viața spirituală din eparhie, legăturile dintre Mitropolia Cernăuțului și Bucovinei și Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuțului se regăsesc în interviul realizat cu Î.P.S. Meletie, mitropolitul Cernăuților și Bucovinei, publicat cu titlul „Rugăciunea rostită în limba maternă ajunge mai ușor la ceruri, iar profunzimea mesajului transmis prin ea corespunde trăirilor celor mai adânci ale creștinului. De aceea, în bisericile din satele de români e normal ca slujbele să fie oficiate în limba română”. Sub titlul „Viața spirituală a românilor ortodocși din nordul Bucovinei privită prin prisma protoiereilor din eparhia Bucovinei și a Cernăuțului” sunt publicate dezbaterile moderate de Ștefan Hostiuc, redactorul-șef al revistei „Mesager bucovinean”, care au avut loc în cadrul unei mese rotunde la care au participat protopopii Vasile Covalciuc (Storojineț), Gheorghe Moroz (Noua Suliță) și Ioan Gorda (Hliboca). Acestea s-au concentrat pe rolul și atribuțiile protoiereului în legătura dintre cele două trepte ale cinului clerical, preot și episcop, situația protoiereilor (protopopiatul Hliboca – 37 de parohii, dintre care 23 sunt românești; protopopiatul Storojineț – 52 de parohii, dintre care 21 sunt românești; protopopiatul Noua Suliță – 41 de parohii și un paraclis, dintre care 32 sunt românești), atmosfera religioasă și subordonarea lor canonică.

Câteva articole publicate în acest număr al revistei „Mesager bucovinean” sunt dedicate prezentării vieții bisericești. Maria Toacă se referă, în articolul „În timpuri de restriște ne apără sfințele noastre altare”, la: Biserica cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului” din Culiceni (ținutul Herța) – biserică de lemn, monument de arhitectură românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea, Biserica cu hramul „Înălțarea Domnului” de la Horecea Urbană – una dintre cele mai vechi biserici românești din nordul Bucovinei și Biserica „Sfântul Dimitrie” – „ultima redută a limbii române la Ceahor”. Autoarea evocă și figura preotului Mihai Ivasiuc, cel care „a redat duhul liturgic Capelei Mitropoliților din vechiul cimitir din Cernăuți”, renovând

acest lăcaș de cult în care a slujit 16 ani (p. 20). O scurtă prezentare referitoare la „Leca Morariu despre biserica bucovineană la început de drum” este realizată de Mircea A. Diaconu. Cititorii interesați de patrimoniul cultural bucovinean regăsesc în articolul semnat de Laurențiu Dragomir, „Bisericile de lemn din Bucovina istorică”, câteva date istorice despre bisericile de lemn din Cernăuți și împrejurimi. Din cercetările de teren efectuate în perioada 1990–2015, pe teritoriul fostelor județe interbelice Cernăuți și Storojineț s-au identificat 124 de biserici de lemn, în întreaga Bucovină istorică existând peste 350 de astfel de lăcașuri de cult, unele dintre ele clasate ca monumente istorice. Dragoș Olaru, în articolul „Prin restabilirea inscripției istorice de pe frontispiciu, Catedrala Ortodoxă din Cernăuți aduce slavă în limba română Unuia în trei ipostasuri – Dumnezeu și dreptmăritorilor ctitori ai săi”, face un istoric al Catedralei Ortodoxe din Cernăuți în contextul prezentării evenimentelor care au dus la restabilirea inscripției românești de pe frontispiciul catedralei, dispărută în timpul lucrărilor de renovare de după destrămarea U.R.S.S.-ului, inscripție care exprimă temelia credinței creștine, Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu. Un scurt istoric al bisericii baptiste din nordul Bucovinei (care datează de la începutul secolului al XX-lea) este realizat de Vladimir Hluseac („Biserica baptistă din regiunea Cernăuți”), cititorii fiind informați că aici funcționează 33 de biserici, cu servicii religioase în limba română, care aparțin de Uniunea Bisericilor Baptiste din Ucraina. Sorin Alexa se referă la „Comunitatea bisericilor pentecostale române din regiunea Cernăuți” – este vorba de 40 de biserici din localitățile cu populație majoritar românească; acestea, împreună cu alte 60 de biserici din localitățile cu populație majoritar ucraineană, formează Episcopia Bisericilor Pentecostale din regiunea Cernăuți, care face parte din Uniunea Bisericilor Pentecostale din Ucraina. În anul 2021, creștinii pentecostali din Ucraina au sărbătorit un secol „de la începutul trezirii pentecostale în Bucovina” (p. 31). Despre dimensiunea caritabilă a bisericii scrie Vitalie Zăgrea, care se referă la „Clinica «Sf. Luca» din cadrul Mănăstirii din Bănceni”, cea mai mare mănăstire din regiune, pe lângă care funcționează, alături de un orfelinat cu peste 400 de suflete, și o instituție medicală modernă, inaugurată în anul 2021, care tratează gratuit bolnavii.

În sumarul revistei „Mesager bucovinean” se regăsesc și materiale care tratează alte subiecte. Ștefan Hostiuc semnează un articol aniversar dedicat poetului Arcadie Suceveanu la împlinirea a 70 de ani, iar Vitalie Zăgrea evocă figura scriitorului Gheorghe Calamanciuc (1945–2022). Horia Berceanu, Stanislva Groppa și Horia Pleș semnează articolul „Nouă decenii de la înființarea primului serviciu de neurochirurgie din România, la Cernăuți, de către doctorul Dumitru Bagdasar”. Despre „Portrete ale reginei Maria la Muzeul Regional din Cernăuți” scrie Vladimir Acatrini (unul dintre acestea a fost pictat de bucovineanca Isidora Constantinovici), iar Gabriela Ielenicz („Cine se teme de limba română?”) face o cronică a evenimentului organizat de Asociația Culturală „Pro Basarabia și Bucovina” dedicat memoriei lui Vasile Tărățeanu, prilej cu care au fost prezentate și problemele cu care se confruntă comunitatea românească din nordul Bucovinei, mai ales în domeniul învățământului în limba maternă.

În cadrul rubricii „Poezie” sunt publicate versuri semnate de Ilie T. Zegrea și Nicolae Șapcă, iar „Vitrina editorială” prezintă: „Dăinuiri. Gânduri despre cartea lui Mihai Nicolae, «Călătorii identitare. Românii megieși»” (Irina Airinei); „Ce poveste tulburătoare!” (Cleopatra Lorințiu); „Cărți editate de Centrul Cultural Român «Eudoxiu Hurmuzachi» din Cernăuți (Dragoș Olaru, *Mesaie din trecut. Istoria ca lumină, speranță și leac. Articole. Studii. Memorii*; Ovid Țopa, *Sfârșit și început de lume într-un ducat habsburgic. Bucovina. Amintiri, locuri, oameni, întâmplări*; Arcadie Suceveanu, *Opera poetică*).

În numărul 4 al revistei „Mesager bucovinean” (cu rubricile „Editorial”, „Politici lingvistice”, „Vox juris”, „Viața comunității”, „Opinii, estimări, reflecții”, „Mass-media pe baricade”, „Aniversări”, „Arcașii limbii române”, „Politici, atitudini, decizii”, „In memoriam”) este tratată tema legată de „Comunitatea românească din Ucraina și politicile care-i clatină identitatea”, care se referă la politicile lingvistice, educaționale și identitare ale statului ucrainean față de minoritatea românească. În acest sens, „deviza care trebuie urmată”, cum precizează Ștefan Hostiuc, este „unitatea în diversitate”, „nu omogenizarea etnică”.

Articolul semnat de Vasile Țiple, „Despre neconstituționalitatea anumitor prevederi din noua politică lingvistică ucraineană” (I), se referă la câteva acte normative – Legea privind funcționarea limbii ucrainene, ca limbă oficială (adoptată în august 2019), Legea privind asigurarea funcționării limbii ucrainene ca limbă de stat (actualizată în martie 2020), în domeniul educației naționale și în alte domenii ale vieții sociale, Constituția Ucrainei, decizii ale Curții Constituționale a Ucrainei –, analizând anumite prevederi ale acestora „care au ca efect restrângerea și limitarea unor drepturi vitale pentru identitatea etnică și culturală a unei minorități naționale”. Autorul subliniază că „diversitatea etnico-lingvistică trebuie respectată și protejată, nu în detrimentul statalității și integrității teritoriale a Ucrainei, ci în vederea creșterii identității naționale prin respectarea și asigurarea respectării drepturilor și libertăților tuturor etniilor conlocuitoare” (p. 9); „ceea ce contează de fapt în dezvoltarea tuturor minorităților naționale [...] este posibilitatea de a învăța în limba maternă întreg ciclul de educație (cu obligativitatea învățării și a limbii statului de reședință) și respectarea drepturilor specifice (educație în limba maternă, dreptul la menținerea și dezvoltarea identității etnice, lingvistice și culturale, drepturile individuale, egalitatea în fața legii, libertatea de expresie și de gândire etc.), recunoscute prin Constituția respectivului stat și actele internaționale” (p. 9). Concluzia lui Vasile Țiple este aceea că „situația este extrem de gravă, vorbim aici despre legiferarea unei politici de asimilare națională prin încălcarea propriilor legi și a principiilor de drept internațional. Atitudinea relaxată a Ucrainei, cât și a României, denotă o lipsă de înțelegere a consecințelor pe care acest gen de politici îl pot avea. [...] Lipsa de acțiune și pasivitatea vor duce la asimilarea comunităților românești și eliminarea diversității etnice din Ucraina” (p. 13).

Ovidiana Bulumac și Narcis Rupe tratează problema interdicțiilor aplicate de statul ucrainean unor cetățeni români, dar și unor cetățeni ucraineni de etnie română, în articolul „De la deznaționalizare la interdicție”, care este însoțit de o anexă cu numele a 24 de persoane declarate *persona non grata* pe teritoriul Ucrainei în anii 1990–2012. Concluzia autorilor este aceea că „sprijinul acordat de România statului ucrainean, începând de la recunoașterea independenței și până la actualul conflict cu Federația Rusă, nu a creat condițiile unui mai bun tratament al comunității românești din țara vecină. Cetățeni ai României au încercat să transmită publicului larg starea comunității românești, dar mai ales să-i răspundă provocărilor cu care se confruntă. Deși îndreptate înspre sprijinul românilor din Ucraina, acțiunile lor au fost catalogate de autoritățile ucrainene drept nocive și, prin urmare, unei părți a celor care puteau ajuta comunitatea românească, li s-a interzis accesul pe teritoriul statului vecin” (p. 47).

Pentru a ilustra politica educațională promovată în Ucraina, Eugen Patraș publică, cu titlul „Spre Est sau spre Vest?”, un studiu de caz privitor la situația a două școli din Manjiu și Furatu, raionul Belgorod-Dnestrovsk (Cetatea Albă), regiunea Odesa, cu limba „moldovenescă” de predare, care au fost înglobate în școala cu limbă de predare ucraineană din Faraonovca. „Asemenea politici educaționale, afirmă autorul, cu porniri dictatoriale, amintesc mai degrabă de vremurile trecute decât de cele la care aspiră țara, prin vectorul său european fixat în Constituție. A-ți dori Vestul, dar a acționa ca în Est nu face decât să compromită etnopolitica statului și imaginea țării în ansamblu” (p. 18).

O cronică a celor mai importante evenimente din viața comunității românești din anul 2022 este realizată de Maria Toacă, iar Maria Andrieș prezintă, sub titlul „Decomunizarea în al doisprezecelea ceas”, câteva opinii despre demontarea, în anul 2022, a „tancului lui Nikitin”, „simbol al timpurilor totalitare”, amplasat la Cernăuți în anul 1946. Vasile Carlașciuc prezintă cititorilor câteva considerații despre presa de expresie românească (scrisă și electronică) din regiunea Cernăuți, în materialul „Cronici ai spiritului românesc din «dulcea Bucovină»”: „Monitorul bucovinean” și „Gazeta de Herța” (singurele publicații care apar în format tipărit), „Zorile Bucovinei”, „Libertatea cuvântului”, „Agenția de știri BucPress” (ediții online); „Recreația mare” și „Prichindeii din Cernăuți” (reviste pentru copii, în format tipărit). Articolul este însoțit și de „Câteva impresii de pe urma lecturii unui număr al «Gazetei de Herța»” ale unui cititor.

Despre manifestările organizate cu ocazia aniversării a 150 de ani de la înființarea Colegiului „Eudoxiu Hurmuzachi” scrie Luca Ciubotaru. Câteva aspecte legate de școlile românești din Transnistria, cu referire la școala din Slobozia, unde responsabil cu predarea limbii române era Ion Iovcev, sunt aduse în fața cititorilor de Irina Airinei – „Ion Iovcev, semănătorul...”.

Un articol dedicat memoriei unor oameni de cultură cernăuțeni este semnat de Ștefan Hostiuc, „La Cernăuți, scriitorii iau cu asalt râul Lethe”: „Benedictinul nostru Gheorghe Haficiuc” (1927–2021), „Zoristul Grigore Crigan” (1941–2021), „Ștefan Broască, scepticul revoltat” (1949–2022), „Jertfelnicul Vasile Tărățeanu” (1945–2022), „Ilie T. Zegrea, un lord al Poeziei” (1949–2022).

Numerele 3 și 4 din 2022 ale revistei „Mesager bucovinean” au fost tipărite cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.

Rodica Jugrin